

Izidi ankete o kazenski politiki

Stanko Pihler*

Oktobra 1978 je bilo na Bledu XVI. redno posvetovanje Zveze združenja za kazensko pravo in kriminologijo Jugoslavije. Glavno tematsko področje tega posvetovanja je bilo: kriminalna politika v socialistični samoupravni družbi.¹

Upoštevali smo, da se je posvetovanja udeležilo veliko število strokovnjakov iz vse Jugoslavije in da so se zbrali z namenom, da bi razpravljali, si izmenjavali izkušnje in spoznanja o vprašanih kriminalne politike, v okviru le-te pa še posebno o vprašanih kazenske politike v naši družbi; zato smo med udeleženci naredili anketo, ki je v najtesnejši zvezi s predmetom posvetovanja. Menili smo, da ne jamči za uspešnost ankete o nekaterih vprašanih kazenske politike pri nas le okoliščina, da se je na enem kraju zbralo veliko število ljudi, ki neposredno sodelujejo pri oblikovanju in uresničevanju kazenske politike ali pa se vsaj teoretično ukvarjajo z njo, temveč tudi okoliščina, da so bili le-ti z referati in razpravami na posvetovanju neposredno motivirani za intenzivnejše razmišljanje o kazenski politiki. Obenem se nam zdi koristno, da kljub metodološki omejenosti ankete, kot sredstva za raziskovanje pojavov v pravu oziroma njegovem uresničevanju objavimo njene ugotovitve, pa čeprav z določeno zamudo.

Cilj te ankete je bil skromen; ugotovila naj bi, kako skupina strokovnjakov gleda na vprašanja **kazenske politike** naših pravosodnih organov pri obravnavanju **polnoletnih** storilcev kaznivih dejanj.

Čeprav je anketa zajela dokaj širok krog pristojnih, je popolne odgovore na anketni vprašalnik podalo 200 anketirancev. To so osebe z različnih sodnih področij, ki imajo različne pravosodne izkušnje in poznajo lokalne razmere sredin, v katerih delujejo.

V vprašalniku smo želeli usmeriti in deloma konkretizirati odgovore na določena vprašanja oziroma opozoriti na domnevne povezave med nekaterimi pojavi kazenske politike. Razumljivo, da tudi ta vprašalnik, enako kot vsak drug, upošteva nekatera prejšnja spoznanja in predstave o kazenski politiki naših pravosodnih organov. Kljub temu pa ni bil popolnoma zaprt in je omogočal tudi drugačne odgovore poleg izrecno navedenih predpostavljenih (možnih) odgovorov.

* Stanko Pihler, doktor znanosti, docent Pravne fakultete v Novem Sadu.

¹ Gradivo s tega posvetovanja je objavljeno v Jugoslovski reviji za kriminologijo i krivično pravo, 1979, št. 1—2.

Z anketo smo želeli dobiti ustrezne podatke, na podlagi teh pa bi lahko v določeni meri preverili domneve o:

- ustreznosti veljavne kazenske politike;
- neenotnosti naše kazenske politike nasploh in glede na posamezna kazniva dejanja;
- upravičenosti (neupravičenosti) morebitnih razlik pri izrekanju kazenskih sankcij s strani sodišč na posameznih področjih;
- nekaterih občin razlogih, zaradi katerih nastajajo morebitne razlike pri izrekanju kazenskih sankcij (predvsem kazni) polnoletnim osebam.

Ugotovitve ankete so naslednje:

1. Temeljno in najbolj splošno vprašanje, ki smo ga zastavili anketiranim osebam,² je bilo vprašanje, **kakšno mnenje imajo o kazenski politiki v celoti**, možni pa so bili trije odgovori: da je kazenska politika na splošno **zadovoljiva**, da je na splošno **blaga** ter da je na splošno **stroga**. Razporeditev stališč do tega vprašanja je bila taka:

Preglednica 1: Stališča o kazenski politiki nasploh

Skupina anketiranih	Stališča			Skupaj
	zadovoljiva	blaga	stroga	
Sodniki	76 57,57	26 44,06	3 33,33	105 52,50
Javni tožilci	41 31,06	29 49,15	1 11,11	71 35,50
Drugi	15 11,36	4 6,78	5 55,55	24 12,00

Preglednica 1 a:

Skupina anketiranih	Stališča			Skupaj
	zadovoljiva	blaga	stroga	
Sodniki	72,3	24,8	2,9	100,0
Javni tožilci	57,8	40,8	1,4	100,0
Drugi	62,5	16,7	20,8	100,0

Torej, okoli dve tretjini anketirancev (65,6 %) sta odgovorili, da je kazenska politika naših sodišč **zadovoljiva**. Med njimi je bilo 72,3 % sodnikov in 57,8 % javnih tožilcev. Skoraj tretjina

² Anketa zajema 105 sodnikov, 71 javnih tožilcev (namestnik javnega tožilca) in 24 drugih (advokatov, delavcev v organih za notranje zadeve, delavcev v KPD, znanstvenih delavcev).

anketiranih (29,9 %) je odgovorila, da je kazenska politika v naši družbi na splošno **blaga**, majhno število vprašanih (4,5 %) pa je bilo mnenja, da je kazenska politika na splošno **stroga**.

Tukaj očitno opozarja nase drugi, srednji stolpec podatkov; ta prikazuje, da precejšnje število ljudi, ki delajo v našem pravosodnem sistemu, meni, da bi bilo treba našo kazensko politiko v celoti zaostriti (argumentum a contrario); torej so mnenja, da bi z ostrejšo naravnostjo uspešneje zatirali kriminalnost med polnoletnimi osebami. Zdi se, da je to zelo pomemben, čeprav nekoliko presenetljiv podatek, ker gre za kvalificirane izprašance, strokovnjake. Med njimi je 24,8 % sodnikov in 40,8 % javnih tožilcev.

Razlika v notranji, strukturni razčlenitvi odgovora na to vprašanje ni nepričakovana. Sodniki so se v glavnem odločali za stališče, da ja kazenska politika na splošno zadovoljiva. Od skupnega števila anketiranih, ki so odgovorili, da je kazenska politika zadovoljiva, je 72,3 % sodnikov. Javni tožilci (40,8 %) so se bolj kot sodniki odločali za stališče, da je kazenska politika v naši družbi na splošno **blaga**.

Veliko število sodnikov misli, da je naša kazenska politika **blaga** (44,6 %). Samo trije sodniki in en javni tožilec pa so mnenja, da je **stroga**.

To pomeni, da med vprašanimi vsak drugi javni tožilec in več kot dve petini sodnikov menijo, da bi bilo treba kazensko politiko naših sodišč spremeniti in sicer poostriti.

Med tistimi, ki zagovarjajo stališče, da je kazenska politika splošno zadovoljiva, je občutno več sodnikov kot javnih tožilcev (72,3 % proti 57,8 %).

Taki odgovori nekoliko presenečajo, ker gre za strokovnjake, ki so prvi pri ustvarjanju kazenske politike v družbi.³ Obenem lahko opazimo, da je njihovo razmerje do lastnega dela kritično.

Tako različna stališča o naravnosti kazenske politike s strani oseb, ki so prve zadolžene za njeno graditev so pomembna tudi za pojasnitev razlik v kazenski politiki (s strani sodišč z različnih področij).

³ Razumljivo je, da tukaj, kot pri vsaki drugi razčlenitvi te vrste, lahko postavimo vprašanje reprezentativnosti vzorcev oziroma teh podatkov. Ne mislimo, da je to reprezentativni vzorec, vendar poudarjamo, da število izprašancev (predvsem sodnikov in tožilcev) glede na njihovo skupno populacijo ni majhno. Razen tega je bila anketa anonimna oziroma je bila anonimnost popolnoma zagotovljena, zato smo lahko pričakovali odkrite odgovore.

2. Posebno vprašanje je bilo v tem anketnem gradivu posvečeno **spreminjanju** naše kazenske politike, če bi bilo le-to potrebno. To vprašanje je sicer v določeni meri zajeto v prejšnjem, toda prav s tem je bilo treba dobiti konkreten odgovor o morebitni potrebi po spreminjanju kazenske politike v razmerju do posameznih kaznivih dejanj polnoletnih oseb. V tem smislu so izpostavili naslednja kazniva dejanja: uboj, posilstvo, neplačevanje preživnine, nevestno poslovanje v gospodarstvu, tatvina, rop, ogrožanje javnega prometa, poneverba.

Izpostavljena so ravno tista kazniva dejanja, pri katerih so v kazenski politiki (pri pregledu statističnega gradiva) opazili določene razlike med posameznimi področji. To pa seveda ne pomeni, da takih razlik ni tudi pri drugih kaznivih dejanjih.

Možnost odgovora v smislu morebitnega spreminjanja naravnosti kazenske politike pri naštetih kaznivih dejanjih oziroma njihovih storilcih je bila dvojna: **poostritev** ali pa **omilitev**. Stališča do tega vprašanja so naslednja:

Preglednica 2: Stališča o potrebi po morebitnem spreminjanju in usmerjevanju kazenske politike

Za kazniva dejanja	Mnenje o smeri spreminjanja kazenske politike	
	poostriti	omiliti
Uboj	46 23,0	5 2,5
Posilstvo	68 34,0	7 3,5
Neplačevanje preživnine	41 20,5	7 3,5
Nevestno poslovanje	67 33,4	7 3,5
Tatvina	28 14,0	6 3,0
Grabež	44 22,0	2 1,0
Ogrožanje prometa	57 28,5	29 14,5
Poneverba	70 35,0	1 0,5

V celoti gledano opazimo, da je največ tistih, ki menijo, da je kazenska politika za posamezna kazniva dejanja v **glavnem zadovoljiva**. To zaključujemo na podlagi argumentum a contrario in je logično povezano s podatki iz tabele.

Izpraševanci, ki menijo, da je pri posameznih kaznivih dejanjih treba **spremeniti** naravnost

kazenske politike v naši družbi, se v glavnem zavzemajo za to, da jo je treba **poostriti** (pri teh kaznivih dejanjih).

To zlasti velja za kazniva dejanja poneverbe, posilstva in nevestnega poslovanja v gospodarstvu; približno ena tretjina vprašancev misli, da je dovolj razlogov za ostrejšo ukrepanje zoper storilce teh kaznivih dejanj.

Težnjo po strožji kazenski politiki opazamo tudi v razmerju do kaznivih dejanj ogrožanja javnega prometa in uboja, pri kaznivem dejanju tatvine pa je ta težnja manj izrazita. Povprečno vsak četrti anketiranec meni, da je treba poostriti kazensko politiko do storilcev kaznivih dejanj ogrožanja javnega prometa in ubojev, približno vsak peti pa, da je taka usmerjenost potrebna pri kaznivem dejanju grabeža in neplačevanja preživnine.

Kar zadeva kazniva dejanja ogrožanja javnega prometa, precejšnje število anketirancev meni, da je kazensko politiko v zvezi s tem kaznivim dejanjem oziroma s skupino kaznivih dejanj treba omiliti (14,5 % anketiranih). Pri drugih navedenih kaznivih dejanjih ni takih razlik v stališčih. Tako velike razlike v stališčih o kazenski politiki v zvezi z omenjenim kaznivim dejanjem

(skupino kaznivih dejanj) lahko morda pojasnimo tudi z okoliščino, da so pri izrekanju kazenskih sankcij s strani posameznih sodišč prav tu razlike največje. Glede na to, da so izpraševanci iz najrazličnejših področij SFRJ, se ta okoliščina vsiljuje kot dejavnik, ki je vplival na odgovore na to vprašanje.

3. Posebno pomembno je bilo vprašanje, ali se (po prepričanju anketirancev) **kazni** za dejanja približno enake teže in storjena v podobnih okoliščinah, ki jih izrekajo sodišča iz različnih področij, **bistveno razlikujejo po strogosti** ali pa v tem smislu **ni** bistvenih razlik.

Vprašanje ima dve ravni. Prva je splošnejša in podaja možnost za obča stališča in odgovore v štirih pomenih: v pomenu, da **ni** bistvenih razlik, v pomenu, da te razlike **so**, da **so samo pri posameznih dejanjih** in **neznano**. Druga raven je bolj predmetna in zadeva te razlike (če vprašanec meni, da so) glede na **posamezna** prej naštetá kazniva **dejanja**.

Čeprav sta med seboj tesno povezani, sta obe ravni tudi relativno samostojni celoti, zato ju bomo tudi prikazali vsako zase.

a) Sestav prve ravni odgovorov na vprašanje je naslednji:

Preglednica 3: Stališča o enotnosti kazenske politike nasploh

Stališča	Sodniki		Javni tožilci		Drugi		Skupaj	
Ni bistvenih razlik	18	17,14	11	15,50	—	—	29	14,50
Bistvene razlike so	32	30,47	12	16,90	13	54,16	57	28,50
Bistvene razlike so								
pri posameznih kaz. dejanjih	34	32,38	28	39,43	6	25,00	68	34,00
Neznano	21	20,00	20	28,17	5	20,84	46	23,00
Skupaj	105	100,00	71	100,00	24	100,00	200	100,00

Preglednica 3 a:

Stališča	Sodniki		Javni tožilci		Drugi	Skupaj	
Ni bistvenih razlik	62,1		37,9		—	100,0	
Bistvene razlike so	56,1		21,0		22,9	100,0	
Bistvene razlike so pri posameznih kaz. dejanjih	50,0		42,0		8,0	100,0	
Neznano	45,6		43,0		11,4	100,0	
Skupaj	52,5		35,5		12,0	100,0	

Predvsem zbuja pozornost, da skoraj četrtina anketirancev izjavlja, da jim **ni znano**, ali so bistvene razlike pri izrekanju kazenskih sankcij s strani sodišč iz različnih področij. Med njimi je 20 % sodnikov in celo 28,17 % javnih tožilcev. Samo 14,5 % anketirancev meni, da **ni** bistvenih razlik pri izrekanju kazenskih sankcij. Med njimi je sodnikov nekoliko več kot javnih tožilcev.

Daleč najštevilnejša je skupina tistih strokovnjakov, ki meni, da pri izrekanju kazni med posameznimi (raznimi) področji **so** bistvene razlike — tako se je odločilo skupaj 62,5 %, tj. približno dve tretjini vprašancev. Seveda so razlike med njimi glede na to, ali menijo, da se to nanaša na kriminaliteto v celoti ali samo na nekatera kazniva dejanja. Zanimivo je tudi, da številni sodniki menijo, da je ta pojav prisoten tako pri kriminaliteti polnoletnih oseb v celoti kakor tudi pri posameznih kaznivih dejanjih.

b) Druga raven odgovorov na zastavljeno vprašanje zadeva stališča o bistvenih razlikah pri izrekanju kazenskih sankcij s strani sodišč z različnih področij v razmerju do storilcev **posameznih kaznivih dejanj**. Razdelitev teh stališč je prikazana v preglednici št. 4.

Tudi tukaj zbuja pozornost kaznivo dejanje (skupina kaznivih dejanj) ogrožanja javnega prometa: kar 32,5 % vseh anketirancev meni, da so za to kaznivo dejanje (skupino kaznivih dejanj) značilne bistvene razlike pri izrekanju kazenskih

sankcij s strani sodišč na različnih področjih. Za tako opredelitev precejšnjega števila izpraševancev je treba verjetno iskati razlog v že prej omenjenih različnih dojemanih tega kaznivega dejanja in njegove družbene nevarnosti na posameznih področjih, pa tudi različnega usmerjanja kazenske politike v zvezi z njim.

Podobno težnjo, čeprav manj poudarjeno, opazamo tudi pri kaznivem dejanju grabeža (19,5 % vseh anketiranih meni, da so tu prisotne bistvene razlike); nevestnega poslovanja v gospodarstvu (15,5 %), deloma tudi pri kaznivih dejanjih uboja (12,0 %), poneverbe (12,0 %), posilstva (11,5 %) in tatvine (10,5 %). V tem pogledu opazamo precej izenačene težnje pri vseh teh skupinah izpraševancev.

4. Vprašanje o **upravičenosti** ali **neupravičenosti** morebitnih bistvenih razlik pri izrekanju kazenskih sankcij s strani sodišč na različnih področjih je za omenjeni vidik problema še posebno pomembno. Anketiranci so imeli možnost odgovoriti na enega od naštetih načinov: razlike **so upravičene, neupravičene, v glavnem upravičene, v glavnem neupravičene in neznano**.

S tem vprašanjem oziroma z odgovori nanj smo želeli vsaj deloma ugotoviti ali pojasniti nekatere domneve v zvezi s **kakovostjo** omenjenih razlik, tj. spoznati, koliko so smiselne, in deloma indirektno ugotoviti njihove vzroke. V kolikor ugotovimo, da so te razlike v celoti, deloma ali glede na posamezna kazniva dejanja upravičene, tedaj so do iste stopnje upravičeni tudi **razlogi**, zanje, tj. zasnovani so na zakonu in njegovih namenih in ni razloga za njihovo posebno preučevanje.⁴

Sestava odgovorov na to vprašanje je naslednja:

Tudi tukaj izstopa skupina tistih vprašancev, ki izrecno navajajo, da jim **ni znano**, ali pa **niso odgovorili** na zastavljeno vprašanje (6,50 % in 26,00 % — 32,50 %). Dovolj razlogov je za domnevo, da gre tudi v drugem primeru za osebe, ki jim resnično **ni znano**, ali te razlike so in do katere stopnje so upravičene oziroma neupravičene. Če je ta domneva utemeljena, tedaj približno vsak tretji izmed anketiranih ni s to stra-

⁴ Raziskovanje teh razlik in razlogov za njihovo nastanek je zelo občutljivo ter terja zahtevne raziskovalne metode in tehnike. Vprašanje je, koliko jih je na sedanji stopnji naših spoznav sploh mogoče raziskati. Problem je zapleten v več smereh, osnovna metodološka težava pa je predvsem v tem, da gre za raziskovanje vrednostnih sodb sui generis.

Preglednica 4: Stališča o enotnosti kazenske politike glede na posamezna kazniva dejanja

Kazniva dejanja	Sodniki	Javni tožilci	Drugi	Skupaj
Uboj	13 6,5	10 5,0	1 0,5	24 12,0
Posilstvo	14 7,0	7 3,5	2 1,0	23 11,5
Neplačev. preživ.	9 4,5	2 1,0	— —	11 5,5
Nevestno poslov.	18 9,0	9 4,5	4 2,0	31 15,5
Tatvina	12 6,0	9 4,5	— —	21 10,5
Grabež	23 11,5	13 6,5	3 1,5	39 19,5
Ogrožanje prometa	32 16,0	25 12,5	8 4,0	65 32,5
Poneverba	13 6,5	9 4,5	2 1,0	24 12,0

Opomba: Upoštevali smo samo tiste izpraševance, ki so pozitivno odgovorili na vprašanje, ali so bistvene razlike pri izrekanju kazenskih sankcij na različnih področjih. Odstotek je izračunan glede na skupno število anketiranih (N = 200).

Preglednica 5: Stališča o upravičenosti bistvenih razlik pri izrekanju kazni

Kakovost razlik	Sodniki	Javni tožilci	Drugi	Skupaj
Upravičene	6 5,71	2 2,81	3 12,50	11 5,50
Neupravičene	22 20,95	14 19,71	4 16,66	40 20,00
V glavnem upravičene	19 18,09	5 7,04	2 4,16	26 13,00
V glavnem neupravičene	26 24,76	25 35,21	7 29,16	58 29,00
Neznano	6 5,71	5 7,04	2 4,16	13 6,50
Ni odgovora	26 24,76	20 28,16	6 25,00	52 26,00
Skupaj	105 100,00	71 100,00	24 100,00	200 100,00

Preglednica 5 a:

Kakovost razlik	Sodniki	Javni tožilci	Drugi	Skupaj
Upravičene	54,6	18,2	27,2	100,0
Neupravičene	55,0	35,0	10,0	100,0
V glavnem upravičene	73,1	19,2	7,7	100,0
V glavnem neupravičene	44,8	43,1	12,1	100,0
Neznano	46,2	33,5	20,3	100,0
Brez odgovora	50,0	38,5	11,5	100,0
Skupaj	52,5	35,5	12,0	100,0

njo problema dovolj seznanjen, da bi lahko odgovoril na tako občutljivo vprašanje. Zanimivo je, da je odstotek takih odgovorov precej visok tudi pri samih sodnikih (30,47 %), ki so drugače po naravi svojega poklica v najtesnejši zvezi s tem problemom, še bolj pa je poudarjen pri javnih tožilcih (35,20 %).

Vsi drugi, torej okoli dve tretjini anketirancev, so v zvezi s kakovostjo teh razlik odgovorili določeno.

Zelo majhno število je tistih izpraševancev (komaj 5,50 %), ki menijo, da so te razlike **upravičene**. Med njimi so nekoliko bolj zastopani sodniki kot javni tožilci. Določeno število anketirancev meni, da so te razlike **v glavnem upravičene** (13 %). To mnenje prevladuje med sodniki (18,09 %), znatno manj pa med javnimi tožilci. Nasploh so javni tožilci veliko bolj kritični do naše kazenske politike (predvsem tiste s strani sodišč).

Če opazujemo skupaj prvo in tretjo skupino odgovorov, tj. tisto, ki brez izjeme meni, da so te razlike upravičene, ali da so v glavnem upravičene, lahko rečemo, da niti vsak peti izmed anketiranih **ne meni**, da gre za upravičene ozi-

roma v glavnem upravičene razlike. Veliko bolj so poudarjena tista stališča, ki pravijo, da so te razlike nasploh in v celoti **neupravičene** (20,0 %) ali da **v glavnem niso** upravičene (29,0 %) tj. skupaj 49,0 %.

Torej veliko število vprašancev meni, da gre za neupravičene razlike pri izrekanju kazni, oziroma znatno število med njimi sploh ni seznanjeno s celovitostjo tega problema in meni, da niso dovolj usposobljeni, da bi o tem zanesljivo govorili.

5. Anketni vprašalnik vsebuje po logiki prejšnjega vprašanja tudi vprašanje, s katerim smo želeli ugotoviti stališča vprašancev o **vzrokih** za znatne razlike pri izrekanju kazni pri izvajanju kazenske politike s strani sodišč z različnih področij. Vprašanje je dajalo možnost za različne odgovore tako, da je poleg predvidenih omogočalo tudi drugačne odgovore.

Vprašanja so predvidevala naslednje možne razloge za bistvene razlike v kazenski politiki, ki jo izvajajo sodišča z različnih področij: v celoti neoblikovana kazenska politika, neoblikovana kazenska politika za posamezna kazniva dejanja; kampanjsko delo pri zatiranju posameznih oblik

kriminalnosti; različna struktura in razširjenost posameznih oblik kriminalnosti na raznih področjih; neobveščenost o kazenski politiki na drugih področjih (torej nemožnost primerjanja in poenotenja kriterijev pri odmeri kazni); različno vrednotenje dejstev, ki so bistvena pri izrekanju kazenskih sankcij; specifičnost posameznih področij pri moralnih in drugih dojemanjih kriminalitete v celoti ali njenih posameznih celot; pomanjkljivo usposobljeno osebje na posameznih sodiščih oziroma na posameznih področjih; različni vplivi nesodnih inštitucij na dojemanje kazenske politike na različnih področjih; kakovost dela in obremenjenost sodišč oziroma tovrstne razlike med posameznimi sodišči, kakor tudi drugi razlogi.

Zanimivo je, da so na to vprašanje odgovorili skoraj vsi sodniki (od 105 anketiranih jih ni odgovorilo le 18), večina javnih tožilcev (od 71 ni dalo odgovora 26) pa tudi večina strokovnjakov iz skupine »drugi« (od skupaj 24 jih ni odgovorilo 8). To pomeni, da je na vprašanje odgovorilo tri četrtine anketiranih in le 52 oseb, oziroma 26 % ni dalo odgovora. Dalje pomeni, če sklepamo indirektno in glede na obliko vprašanja (tj. da so nanj odgovorili **samo** tisti, ki menijo, da bistvene razlike **so**), da tri četrtine oseb meni, da te razlike **so**. Zato je treba korigirati tudi prejšnje interpretacije vprašanj, ki se nanašajo na **prisotnost** teh razlik.

Razčlenitev odgovorov na zastavljeno vprašanje kaže, da anketiranci postavljajo na prvo mesto naslednje dejavnike oziroma razloge za bistvene razlike pri izrekanju kazni s strani sodišč z različnih področij: neobveščenost o kazenski politiki; specifičnost posameznih področij v moralnih dojemanjih kriminalnosti; kampanjsko delo pri zatiranju posameznih oblik kriminalnosti; pomanjkljivo usposobljeno osebje in

neoblikovana kazenska politika nasploh oziroma za posamezna kazniva dejanja.

Nekoliko šibkejši, vendar pomemben poudarek je tudi na naslednjih dejstvih, ki so dejavnik neenotne kazenske politike: različno vrednotenje dejstev, ki so bistvena pri izrekanju kazni; različni vplivi nesodnih inštitucij na oblikovanje kazenske politike v raznih sredinah; razlike v kakovosti dela in obremenjenosti sodišč.

Veliko manjši pomen se pripisuje drugim dejavnikom, predvsem dejstvu, da so na posameznih sodnih področjih različne strukture in različna razširjenost kriminalnosti.

Torej anketiranci pripisujejo manjši pomen dejstvu, da so na posameznih področjih razširjene različne strukture kriminalnosti, kot bi to resnično lahko domnevali, medtem ko so pripisali velik pomen neoblikovani kazenski politiki (vsak peti odgovor). Enako tudi nismo pričakovali, da bodo pripisovali takšen pomen neinformiranosti o kazenski politiki. Menili smo namreč, da bodo tem zadnjim razlogom pripisovali manjši pomen. Posebno je treba poudariti, da je 41,9 % anketiranih oseb upoštevalo domnevo, da neinformiranost o kazenski politiki vpliva na razlike pri njenem uresničevanju.

6. Glede na pomen **prizivnih sodišč** pri oblikovanju kazenske politike, je posebno zanimivo vprašanje razmerja med **merili** za odmero kazni prvostopenjskih in prizivnih sodišč, oziroma vprašanje, ali so razlike v merilih za odmero kazni med prvostopenjskimi in prizivnimi sodišči, kakor tudi, v kakšni meri so te razlike upravičene oziroma neupravičene.

Na prvi del tega vprašanja je bilo možno odgovoriti tako: bistvene razlike **so**, razlik **ni**, v **glavnem so**, v **glavnem jih ni** in, da je to anketirancu **neznano**. Sestav odgovorov na ta del vprašanja je bil naslednji:

Preglednica 6: Stališča o razlikah v merilih za odmero kazni med sodišči prve stopnje in prizivnimi sodišči

Stališča	Sodniki		Javni tožilci		Drugi		Skupaj	
Bistvene razlike so	21	20,00	12	16,90	4	16,66	37	18,5
Ni bistvenih razlik	25	23,81	11	15,49	4	16,66	40	20,00
Bistvene razlike v glavnem so	19	18,09	17	23,94	5	20,82	41	20,50
Bistvenih razlik v glavnem ni	31	29,52	20	28,16	2	8,33	53	26,50
Neznano	2	1,9	2	2,81	4	16,66	8	4,00
Ni odgovora	7	6,66	9	12,67	5	20,23	21	10,50
Skupaj	105	100,00	71	100,00	24	100,00	200	100,00

Preglednica 6 a:

Stališča	Sodniki	Javni tožilci	Drugi	Skupaj
Bistvene razlike so	56,7	32,4	10,9	100,0
Ni bistvenih razlik	62,5	27,5	10,0	100,0
Bistvene razlike v glavnem so	46,3	41,4	12,3	100,0
Bistvenih razlik v glavnem ni	58,9	37,9	3,2	100,0
Neznano	25,0	25,0	50,0	100,0
Ni odgovora	33,7	40,9	25,4	100,0
Skupaj	52,5	35,5	12,0	100,0

Predvsem je 14,50 % anketiranih odgovorilo, da jim **ni znano**, ali pa sploh **niso odgovorili** na to vprašanje, po čemer lahko sklepamo, da so s tem problemom premalo seznanjeni, da bi lahko na vprašanje odgovorili relativno določeno. Odstotek takih odgovorov je pri sodnikih znatno manjši (skupaj 7,7 %) kot pri javnih tožilcih, kar pomeni, da v večini primerov bolje poznajo ta problem.

Tukaj sta po eni strani še posebno pomembni prva in tretja skupina odgovorov na zastavljeno vprašanje, po drugi strani pa druga in četrta. Prva skupina zajema blizu dve petini odgovorov (39,0 %), druga tudi približno dve petini (36,5 %). Četrta skupina podaja možnost omenjenih razlik (v glavnem razlik ni), tako, da **komaj petina** (20,0 %) anketiranih meni, da teh razlik **ni**.

Glede na to, da imajo prizivna sodišča širši vpogled v kazensko politiko področnih sodišč in verjetno težijo k temu, da bi jo v mejah svojih zmožnosti s konkretnimi odločitvami poenotili, lahko zaključujemo, da je takih razlik med sodišči precej.

Kar zadeva odgovore na vprašanje o upravičenosti teh razlik, je še bolj poudarjeno število tistih, ki jim **ni znano** (če zajamemo tudi tiste, ki na vprašanje niso odgovorili), ali so, oziroma niso te razlike upravičene (celo 45,8 % anketiranih).

Iz takih odgovorov lahko sklepamo ne le, da te razlike so, temveč tudi, da so delavci v pravosodju **premalo seznanjeni** o tem, ali drugostopenjska sodišča vodijo ustrežnejšo kazensko politiko od prvostopenjskih. Premajhna seznanjenost s temi vprašanji, kakor tudi s kazensko politiko nasploh, je v obratnem razmerju (negativni korelaciji) z družbenimi potrebami po relativno enotni kazenski politiki.

7. Zadnje, vendar eno izmed pomembnih vprašanj v tej anketi je bilo: kako sodišča obliku-

jejo »svojo« kazensko politiko oziroma kazensko politiko, ki jo izvajajo v vsakdanji praksi. Vprašanje je bilo zastavljeno le sodnikom in se je dobesedno glasilo: kako ste v okviru kazni in kriterijev, ki jih predpisuje zakon, oblikovali svoje temeljne kriterije za izbiro in odmero kazni, torej kazensko politiko, ki jo vodite?

Na podlagi prejšnjih informacij in izkušenj smo pričakovali, da bodo na odgovore vplivali: praksa sodišča, na katerem je anketirani zaposlen; praksa prizivnega sodišča; mnenje in priporočila družbenih dejavnikov (družbenopolitičnih skupnosti, družbenopolitičnih organizacij, javnosti, pravosodnih posvetovanj); upoštevane tudi tistih kriterijev, ki so oblikovani izven področja, na katerem je sodnik zaposlen, torej pod vplivom kriterijev drugih sodnih področij in na podlagi primerjanja kazni z različnih področij; brez zgledovanja po drugih, temveč izključno po svojem dožemanju o tem, kakšne so ustrezne kazni; drugo.

Tudi to vprašanje je bilo odprto in je podajalo anketiranim široke možnosti za najustrežnejše odgovore. Podana je tudi možnost upoštevavanja več načinov odgovorov. Rezultat je bil naslednji:

Iz zgornjih podatkov lahko sklepamo, **kako** anketirani sodniki oblikujejo kazensko politiko na svojih področjih. V tem oziru sta zlasti poudarjena dva dejavnika: vpliv prakse prizivnega sodišča (31,1 % odgovorov) in vpliv prakse sodišč, na katerih so sodniki zaposleni (27,7 %). Tak rezultat pri odgovorih ni nepričakovan glede na stopnjo in možnosti informiranja o širši kazenski politiki.

Vpliv kriterijev, ki so oblikovani izven področja, na katerem sodniki delajo, tj. kriterijev, ki veljajo za druga sodna področja, je očitno potisnjen v ozadje. Zaradi neinformiranosti o tokovih

Preglednica 7: Stališča sodnikov o načinu oblikovanja lastnih kriterijev za izbiro in odmero kazni

Način oblikovanja kriterijev	Absol. št.	%
Pod vplivom prakse sodišča, v katerem je zaposlen	49	46,7
Pod vplivom prakse prizivnega sodišča	55	52,4
Pod vplivom družbenih dejavnikov	18	17,2
Pod vplivom kriterijev drugih sodišč	16	15,2
S samostojno oblikovanimi kriteriji	35	33,3
Drugo	4	3,8
Skupno število anketiranih sodnikov	105	—

Opomba: Odstotki so izračunani od skupnega števila anketiranih sodnikov (N = 105).

kazenske politike na širšem področju je nemogoče pričakovati večji vpliv tega dejavnika, ki je sicer tako pomemben ravno za relativno poenotenje kazenske politike na širšem področju. V tem smislu ne morejo veliko prispevati, vsaj po podatkih naše ankete, niti sedanje oblike niti intenzivnost informiranja ter medsebojnih vplivov (strokovna literatura, posvetovanja, strokovna izpopolnjevanja itd.).

Glede na prakso prizivnih sodišč pri veljavnem oblikovanju kazenske politike se nam vsiljuje misel, da bi ta sodišča morala imeti osnovno

Preglednica 7 a:

Način oblikovanja kriterijev	Absol. št.	%
Pod vplivom prakse sodišča, v katerem je zaposlen	49	27,7
Pod vplivom prakse prizivnega sodišča	55	31,1
Pod vplivom družbenih dejavnikov	18	10,2
Pod vplivom kriterijev drugih sodišč	16	9,0
S samostojno oblikovanimi kriteriji	35	19,8
Drugo	4	2,2
Skupna frekvenca	177	100,0

vlogo tudi v procesu poenotenja kazenske politike.

Poudarili smo že, da so izidi te ankete omejeni. Nismo mnjenja, da gre za reprezentativen vzorec anketiranih, vendar pa gre za skupino oseb, strokovnjakov, katerih vloga je v našem sistemu oblikovanja kazenske politike zelo pomembna. Razen tega so to osebe, ki bi jim morala biti problematika omenjene ankete ne le zelo blizu, temveč tudi dovolj znana, tj., gre za poudarjeno usposobljeno skupino izpraševancev. Zato lahko računamo z določeno uporabnostjo podatkov, do katerih smo prišli po tej poti in ob omenjeni priložnosti.

Prevedla:
Marija Milenković

UDC 343.24:343.15

Results of Inquiry about Criminal Policy

Pihler, dr. Stanko, Assistant professor, Faculty of Law, Novi Sad

During the regular annual conference of the Yugoslav association for criminal law and criminology, held in October 1978 at Bled, the author conducted among 200 magistrates, public prosecutors, scientific and other workers and inquiry about the sentencing policy of Yugoslav courts.

The inquiry tried to give answers to the following basic questions: to what extent the existing sentencing policy is adequate, whether the hypotheses about sentencing disparity in general and as regards parti-

cular criminal offences are well founded, how well founded are hypotheses about the justification and non-justification of possible discrepancies in pronouncing penal sanctions and finally what are the reasons for the differences mentioned.

The author does not consider the sample used in this inquiry to be representative; however, taking into consideration the professional qualifications of those questioned, he considers it good enough to act as a basis for drawing relatively valid conclusions.